

fantomatice ale dictatorului, care, în absența unor surse obiective, mai au și azi efect. Împreună cu alte mituri indestructibile, ele fac ca fascinația exercitată de național-socialism asupra omului de rând să fie greu de înțeles.

Obiectivul prezentei cărți este tocmai găsirea unor răspunsuri și a unor explicații la întrebări frecvente vizând persoana lui Hitler și regimul său. Cartea se conformează ultimelor standarde din cercetare și prezintă unele materiale inedite căci, în mod interesant, continuă să apară noi izvoare. Vor fi analizate originile Führer-ului, perioada sa vieneză, refuzul său de a-și îndeplini stagiul austriac, impactul său asupra populației, ascensiunea și transfigurarea sa propagandistică. Finalul îl reprezintă întrebarea: „De ce nu l-a lichidat nimeni pe Hitler?”

Anna Maria Sigmund, decembrie 2005

Cum a reușit Hitler să entuziasmeze un număr atât de mare de germani? Fascinația maleficului

„Fascinație, hipnoză... aceasta a fost prima mea impresie psihologică”, scria un student, după ce l-a auzit în 1927 pe Hitler, în cadrul unui discurs susținut într-un palat din München¹. „Mi-am lăsat privirea să răătăcească... până când aceasta a rămas ațintită asupra gazdei. Doamna² și-a părăsit locul din imediata vecinătate a lui Hitler și s-a așezat în fața lui, pe scaunul de la pian, urmărind fascinată discursul acestuia și privindu-l direct în ochi, cu mâinile în poală.” De fapt, la întâlnirile cu Hitler, se petrecea un fenomen neobișnuit. Mulți dintre cei care participau la discursurile sale și mulți dintre cei care îl cunoșteau personal percepeau puterea sugestivă a cuvintelor sale demagogice. Puțini erau cei care reușeau să se sustragă efectului lor.

Această charismă, documentată de către mulți martori ai vremii, este azi greu de înțeles. Discursurile lui Hitler, immortalizate fonice, ne lasă o impresie respingătoare, în special din cauza patosului insuportabil și al vocii stridente și agitate³. Studiarea numeroaselor biografii ale lui Hitler scot în evidență prea puține indicii ale unei vieți deosebite, ieșite din comun, sau ale evoluției unei personalități neobișnuite. De fapt, până la apariția sa pe scena politică, Hitler a avut o existență banală și liniștită: un elev submediocru, nedisciplinat, care nu se evidenția prin nimic; un frustrat student la Arte; un pictor

autodidact și un soldat curajos, dar fără abilități deosebite, care a urcat doar la gradul de caporal.

Puțin mai târziu, va surveni metamorfoza și ascensiunea sa. Asemenea unui *politicus ex machina*, Adolf Hitler a apărut parcă din neant, ca o forță a naturii. În comparație cu Iosif Stalin, care s-a implicat în lumea politică din fragedă tinerețe, Hitler a devenit membru de partid abia la 30 de ani.

Apoi, acest bărbat aparent nesemnificativ din Austria, care nu a beneficiat nici de sprijin financiar, nici de origini deosebite, cu atât mai puțin de un aparat al puterii, a reușit nu doar să marcheze hotărâtor secolul XX, ci să modifice întreaga harta a Europei și cursul istoriei mondiale. Traseul său pătat de sânge este unic. În efortul său de consolidare a regimului național-socialist, alimentat de energia sa fanatică, el a măturat din calea sa orice inamic, reușind să rămână vreme îndelungată victorios prin blitzkrieg-urile sale. El a declanșat în mod conștient un război mondial care avea să depășească orice dimensiune cunoscută la acea vreme. Iar obsesia sa personală – îndârjita luptă rasială, până în pânzele albe – a atins limite de neconceput. Uriașa putere întrunită în propria sa persoană, pe care avea s-o exercite necontestat până la finele „Reich-ului de o mie de ani“, a pus în umbră orice alt domnitor absolutist al trecutului.

Tentativele de a-l înțelege pe cel care, la începuturile carierei sale, datorită efectului asupra maselor, a fost poreclit ironic-admirativ „Regele din München“, au existat încă de la începuturile lui Hitler pe scena politică⁴. Analiztii s-au împărțit în două tabere: susținătorii înflăcărați ai lui Hitler și opozanții, la fel de înflăcărați. Unii explicau charisma Führer-ului ca fiind pur și simplu un dar divin: „S-a petrecut un miracol. Un soldat necunoscut din marea mizerie a războiului mondial, un erou ne-a fost trimis nouă⁵.“ Presa național-socialistă nu mai prididea să repete: „EL reprezintă providența⁶“. Alții încercau, prin toate mijloacele posibile, să-l demaște pe demonicul Hitler. În 1924, după lovitura de stat, pentru care Hitler a fost adus în fața

instanței, reporterii i-au intervievat pe locuitorii din Leonding. Ei doreau să afle dacă pucistul manifestase tendințe de depravare morală încă din perioada școlii. *Münchner Post* evidențiasse la acea vreme chiar și o acțiune rușinoasă: tânărul Hitler ar fi furat și ar fi scuipat pe o hostie! Această informație s-a dovedit ulterior falsă.

Personalitatea lui Hitler a fost cea care a dat primul avânt Partidului Muncitoresc German DAP (Deutsche Arbeiterpartei), precursorul NSDAP*. Ceilalți reprezentanți ai acestui mic partid nu au jucat, în procesul neobișnuit de recrutare al „mișcării de pionierat“, nici un rol semnificativ vizând programul neclar și puțin atractiv al DAP (NSDAP). Oameni precum Hermann Göring, Rudolf Heß, „Putzi“ Hanfstaengl, Martin Bormann și – ceva mai târziu – Joseph Goebbels au fost atrași de Hitler când ideile sale erau utopie, susținerea NSDAP nu avea vreo perspectivă și aducea cu sine doar dezavantaje. Companionii lui Hitler – mulți dintre ei rămânându-i fideli până la finele vieții sale – au acceptat cu entuziasm aceste condiții nefavorabile.

Lui Hermann Göring, de exemplu, viitorul „al doilea om în statul național-socialist“, i-a fost de ajuns să asculte un singur discurs al austriacului aflat în exil. Dominantul și egocentricul deținător al ordinului „Pour le Mérite“ s-a transformat într-un vasal devotat. Fiu al unui înalt funcționar din serviciul colonial imperial – tatăl său, dr. Heinrich Göring, a fost guvernator al Africii de Sud-Vest și consul general în Haiti –, Göring provenea dintr-o familie a marii burghezii⁷. El a crescut în castelele Mautendorf și Veldenstein, puse la dispoziție de amantul mamei sale, învârtindu-se prin cercurile aristocrației. A absolvit cu excelență școlile de cadeți din Karlsruhe și Berlin-Lichterfelde. În timpul Primului Război Mondial, Göring și-a făcut un renume ca pilot de vânătoare, fiind decorat pentru curajul său cu ordinul „Pour le Mérite“. Grație originii și carierei sale, inteligentul, istețul și șarmantul Göring, care se considera un prusac cu gândire

* Nationalsozialistische Arbeiterpartei – Partidul Național-Socialist German al Muncitorilor. (n.tr.)

națională, avea o deosebită încredere de sine care se manifesta prin atitudinea sa dominantă, uneori chiar jovial-disprețuitoare. Hitler l-a cunoscut în octombrie sau noiembrie 1922, la o prelegere organizată la cafeneaua Neumann din München. „Atunci am avut parte de prima explicație profundă și inteligentă a termenului de național-socialism“, declara el în 1946⁸. Imediat după aceea, Hermann Göring s-a pus necondiționat în slujba unui om care, în cursul Primului Război Mondial, a servit ca simplu caporal. Nu s-a sfiit niciodată să-și exprime devoțiunea sa extraordinară, în vorbe mari: „Îmi unesc netăgăduit destinul cu cel al dumneavoastră... în prosperitate sau sărăcie și nici nu voi da vreodată bir cu fugiții“⁹.

Chiar și atunci când Hitler, pe 23 aprilie 1945, cu puțin timp înaintea apusului celui de-al Treilea Reich, l-a exclus pe Göring din NSDAP, din cauza unei presupuse înalte trădări, a dispus arestarea sa de către SS și l-a condamnat la moarte, acesta i-a rămas fidel. Mai mult: chiar și de pe banca acuzaților, la Tribunalul Militar Internațional de la Nürnberg, fostul mareșal al celui de-al Treilea Reich a continuat să susțină cu elocință ideile Führer-ului său, încercând să-i disculpe pe ceilalți acuzați și ocărându-i pe presupușii renegați din rândul acestora.

Rudolf Heß, viitorul „adjunct al lui Hitler“¹⁰, provenea dintr-o înstărită familie de comercianți – ca reprezentant al firmelor germane în Egipt, tatăl său agonisea o avere considerabilă¹¹. El deținea o vilă luxoasă în Alexandria, locul de naștere al lui Rudolf Heß, situată la malul mării, în mijlocul unui parc plin de verdeață. Bunăstarea familiei Heß era asigurată de nenumărați servitori. Călătoriile anuale în Germania completau acest stil de viață aproape feudal. Cu fața sa colțuroasă, sprâncene negre și stufoase și ochii adânciți în orbite, solitarul Rudolf Heß era o apariție sumbră. Fostul locotenent, care considera înfrângerea din Primul Război Mondial drept o adevărată rușine, l-a cunoscut pe Hitler în 1919, pe vremea când era student, în cadrul unei seri de prelegeri a DAP, susținută într-o cămăruță dosnică din cârciuma Sterneckerbräu din München. În momentul în care

Anton Drexler, președintele partidului, i-a dat cuvântul unui oarecare Adolf Hitler, încă nu sosiseră prea mulți participanți. Au fost suficiente doar câteva cuvinte rostite de către necunoscutul orator pentru a hotărî destinul tânărului student – după acea seară, Rudolf Heß nu a mai avut nici un dubiu: îl găsisse pe Mesia al său și i s-a supus necondiționat. Fără nici o ezitare, Heß s-a înscris în ianuarie 1920 în partidul care fusese rebotezat NSDAP ca membru cu numărul 516 (16). Tânărul timid, introvertit și ipohondru și-a depășit complexe pentru maestrul său – pe care îl numea „tribun“ –, ducând la bun sfârșit prima sa misiune: înființarea unei grupări studențești național-socialiste în cadrul Universității din München. Heß a însoțit cariera idolului său cu un devotament de câine. Analizând „fenomenul Hitler“, acesta declara cu un entuziasm total: „Un asemenea om nu cred că se va naște a doua oară. UN singur om care reușește să entuziasmeze nu doar o adunare de extremă stânga, cât și un consilier guvernamental. Un om care, după un discurs de doar două ore, reușește să-i facă pe cei 1 000 de comuniști veniți să spargă adunarea să intoneze, în picioare, *Deutschlandlied*, imnul național german“¹². După „preluarea puterii“, Heß, considerat în cercurile NSDAP drept un excentric rupt de realitate, a urcat până la poziția – oricum irelevantă – de „adjunct al Führer-ului“. Nici Hitler n-avea prea mare încredere în el, spunând la un moment dat: „Dacă mi s-ar întâmpla ceva, nu știu de cine ar trebui să-mi fie milă mai mult: de Heß sau de partid?“ Această părere nu i-a rămas necunoscută nici sensibilului „adjunct“. Atunci când, în septembrie 1939, Anglia a declarat război imperiului german și, drept consecință, a anulat orice tentativă de pace a Führer-ului, ciudatul Heß a pus la cale un plan aventuros, tocmai pentru a câștiga bunăvoința lui Hitler. Astfel, în mai 1941, când armata germană se afla în plin marș împotriva Uniunii Sovietice, din proprie inițiativă – nu la comanda Führer-ului, însă în spiritul său, cum a subliniat el însuși mai târziu –, el a întreprins un îndrăzneț zbor particular către Scoția, pentru a negocia un posibil armistițiu între Anglia și Germania. Cu contractul în buzunar, „adjunctul“ ignorat spera să

obțină recunoștința lui Hitler. Churchill a organizat false negocieri cu reprezentanții englezi ai „Partidului Păcii“, folosindu-se de Heß pentru a-l șantaja pe Stalin¹³. „Perfidul Albion“ l-a ținut prizonier pe Heß până la finele celui de-al Doilea Război Mondial, când l-a predat Tribunalului Militar Internațional din Nürnberg, adjunctul Führer-ului fiind condamnat de această instanță la închisoare pe viață. Rămas, în cele din urmă, unic deținut al penitenciarului din Spandau, Heß a continuat să-i fie fidel „tribunului“ său și național-socialismului. Până la sinuciderea din 1987, el nu a acceptat niciodată autoritatea Tribunalului Internațional. În nici o etapă a vieții nu a tolerat vreodată critici adresate Führer-ului său.

Ernst Hanfstaengl provenea, de asemenea, dintr-o bogată familie de negustori internaționali de artă, care dădea tonul pe scena cultural-artistică din München. Conform propriilor declarații, întâlnirea cu Hitler, din noiembrie 1922, avea să-i schimbe viața: „«Fiți atent! Acum începe!» îmi șoptise cel de lângă mine. ... Țeapăn, cu pași calculați, Hitler se îndrepta spre pupitrul aflat la o distanță de aproape șase metri depărtare de el... puteam să-i observ exact fiecare gest și expresie. Chiar și albastrul strălucitor al ochilor săi... Trezindu-mă din ușoara fascinație, am aruncat o privire în sală și am remarcat o miraculoasă metamorfoză a publicului. Masa de oameni agitată care mă blagoslovesc cu tot soiul de epitete cu nici o oră în urmă, când încercam să-mi fac loc să trec, se transformase într-o comunitate umană mișcată profund de ce auzea. Oamenii ascultau cu sufletul la gură, fără să se mai gândească să bea din halba de bere, savurând, în schimb, ca pe o delicată, fiecare cuvânt al oratorului. La doar câțiva metri depărtare, am zărit o tânără femeie care, în extaz total, își ridicase mâinile împreunate. Chiar și poliștii care vegheau la desfășurarea în siguranță a evenimentului îl priveau admirativ pe vorbitor. ... Un lucru este cert... , la finele discursului său aplaudam la fel de entuziasmat și vehement ca mulțimea din sală, care începuse să se îngămădească în fața podiumului¹⁴“. Hanfstaengl a devenit ulterior purtătorul de cuvânt al Führer-ului pe probleme externe și –

în particular – pianistul său. Toate acestea până când, din cauza unei glume răutăcioase făcute de ministrul propagandei, Goebbels, și de Göring, și-a simțit viața amenințată¹⁵.

S-a refugiat în străinătate, de unde analiza posibilitatea întoarcerii în Germania. Multă vreme a pendulat între simpatia sa personală față de Hitler și teama de regimul național-socialist. În cele din urmă, s-a stabilit în Statele Unite ale Americii, unde a devenit consilier al guvernului american, oferind detalii privind mai-marii național-socialiști¹⁶.

Cei din cercul de apropiați ai lui Hitler nu erau nici din topor și nici din păturile de jos ale societății. Prea puțini din reprezentanții elitei celui de-al Treilea Reich aparțineau clasei de jos. Cu toate acestea, deseori atracția exercitată de Hitler a fost explicată prin apartenența vasalilor săi la clasa de jos a societății.

Cel mai elocvent contraexemplu îl reprezintă împăratul Wilhelm al II-lea care, pe 28 noiembrie 1918, renunțând „de acum încolo la toate drepturile de succesiune ale coroanei Prusiei și la drepturile imperiale aferente coroanei germane“, a plecat în exil în Olanda¹⁷. Castelul Doorn, din Țările de Jos, avea să rămână refugiul său feudal final, de unde, cu un înflăcărat interes, a urmărit întreaga evoluție a politicii germane, sperând mereu la reinstaurarea monarhiei de Hohenzollern și căutând continuu aliați în acest sens. Inițial a sperat în șansa unei dictaturi militare, sărbătorind „puciul Kapp“, de dreapta, cu șampanie¹⁸. Ulterior a tot așteptat sfârșitul cât mai rapid al Republicii de la Weimar, catalogând-o destul de explicit drept o „Republică de rahat“, un „stat populat de hoți“, dar care oferea un buget de 32 de milioane de mărci pentru susținerea curții princiare¹⁹. Wilhelm al II-lea a urmărit atent evoluția activității lui Hitler și a NSDAP. În 1925 a fondat, ca atare, DAG*. Formațiunea promova etnologia și morfologia culturală în sensul nazist și susținea „igiena rasială“, ca armă pentru păstrarea purității populare²⁰.

* Doorner Arbeitsgemeinschaft – Sindicatul Muncitoresc din Doorn. (n.tr.)

Wilhelm al II-lea a descoperit, cam tot în această perioadă, și *Mein Kampf* al lui Hitler. A citit cu entuziasm pasajul dedicat lui, în care se spunea: „... el a fost primul împărat german care a întins liderilor marxiști mâna reconcilierii, fără să bănuiască însă că ticăloșii nu au onoare. În timp ce încă strângeau mâna imperială, căutau cu cealaltă să înfigă pumnalul. Nu poți pactiza cu evreii. Cu ei există doar varianta dură a extremelor: ori e albă, ori e neagră”²¹. După aceea, fostul împărat a simțit o înrudire spirituală cu Führer-ul, dând frâu liber antisemitismului său latent. Ca și Hitler, el susținea că trebuise să abdice din cauza evreilor care, după ce distruseră Rusia, doreau acum și distrugerea Germaniei! Colapsul din 1918 era cauzat de acțiunea din umbră „a banilor lui Iuda”, poporul german fiind „trădat și blestemat de către evrei”. Conducătorii „acestui oribil popor au pus la cale cu bună știință distrugerea creștinătății”.

Wilhelm al II-lea și-a argumentat aceste teze în scrierea sa *The Jews today* (Evreii, azi). A propus inclusiv soluții la fel de radicale ca cele ale

Hitler, demagogul. Discursul propagandistic susținut pe 9 august 1930, cu ocazia alegerilor pentru Reichstag

lui Hitler: „Războiul ar trebui să înceapă cu lupta împotriva iudaizării Germaniei, urmat de stârpirea mondială a evreilor”. Hitler a știut să aprecieze și să valorifice în mod inteligent simpatia venită de la Doorn. La schimb, în februarie 1926, cu ocazia zilei nazismului, la Bamberg, Hitler s-a pronunțat categoric împotriva expropriării principilor germani, expropriere cerută, de altfel, și de unele cercuri ale NSDAP²². Fostul împărat a înregistrat satisfacut această susținere, întrezărind în acest act o posibilă alianță între naziști și Casa de Hohenzollern,

acceptând totodată, încă în cursul aceluiași an, înscrierea mezinului său, prințul August Wilhelm, în consiliul partidului din Weimar și, ulterior, în SA*. Hitler a profitat de favorurile lui Wilhelm al II-lea și al Hohenzollernilor, care îi deschideau ușile către cercurile conservativ-monarhiste și îi permiteau accesul către aristocrație și marea burghezie. „O mișcare în fruntea căreia se află prințul August Wilhelm al Prusiei nu poate fi considerată lipsită de naționalism”, opinau fideli împăratului.²³ Avansurile făcute de către cei din Alianța Rathenau au fost respinse în mod grosolan de către Wilhelm al II-lea: „Alianța Rathenau să mă pupe-n...! Vezi Götz von Berlichingen!”²⁴

Hitlerjugend** l-a felicitat în ianuarie 1929 pe monarhul aflat în exil în numele Führer-ului cu ocazia împlinirii a 70 de ani. La scurt timp după acest eveniment, din însărcinarea aceluiași Führer, Hermann Göring, însoțit de aristocrata sa nevastă, l-a vizitat pe Wilhelm al II-lea, încercând să-l convingă să se întoarcă în Germania. „De luni de zile, la Doorn nu se mai vorbea decât de dorința lui Hitler de a-l repune pe tron pe Wilhelm al II-lea”, nota un martor al vremii în jurnalul său.²⁵ Însuși Hitler a declarat în februarie 1932, susținând vehement și convingător: „Reinstaurarea Hohenzollernilor este ultimul meu obiectiv”. La acea vreme, majoritatea membrilor familiei de Hohenzollern se numărau printre admiratorii Führer-ului. Mai ales Hermine, cea de-a doua soție a lui Wilhelm al II-lea, era o fanatică susținătoare a lui Hitler²⁶, participând la congresele NSDAP, învârtindu-se în cercul elitei național-socialiste și susținând reinstaurarea monarhiei. În prezența ei, nimănui nu i se permitea să-l critice pe Hitler. Fostul prinț-moștenitor Friedrich Wilhelm a sprijinit, în 1932, alegerea lui Hitler în funcția de președinte al Reich-ului, tatăl său mulțumindu-i că „a smuls milioane de germani din ghearele marxismului”. Conform spuselor unui adjutant, după ce Hitler a

* Sturmabteilung – organizația de luptă paramilitară a NSDAP. (n.tr.)

** Organizația Tineretului Hitlerist. (n.tr.)